

DE CICERONE HISTORICO

DISSERTATIO

QUAM

VENIA AMPL. FACULT. PHILOS. ABOENS.

P. P.

JOHANNRS GABRIEL LINSÉN

PHIL. MAG. LITTERAT. ROM. ADJUNCTUS

ET

SAMUEL GUSTAVUS BERGH

STIPEND. EKESTUBBIANUS
OSTROBOTNIENSIS

IN AUDITORIO JURIDICO DIE VII JUNII MDCCCXXVI

H. A. M. S.

SPECIMEN I.

ABOÆ

TYPIS J. CH. FRENCKELL & FILII

17

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DECEMBER 1870

DE CICERONE HISTORICO.

DEMOSTHENEM atque CICERONEM, quos summos antiquitas coluit Oratores, nos miramur, non mortis tantum tristissimæ caussa & genere 1), verum ipsa etiam dicendi laude, tam inter se similes fuisse, quam sæpe comparatos, æstimaturi ex re vix ulli dubitabunt. Neque vero ideo diversitas negabitur, oriunda haud parva e vario temporum gentiumque ingenio. Distinguuntur autem profectio in nulla re apertius, quam ingenti eruditionis atque doctrinæ omnigenæ ubertate, qua Romanus ita superavit, ut non singulo cuidam Græcorum sit opponendus, sed fere omnibus 2). Quod
A si

1) JUVENALIS, X, 118, sqq.

*Eloquio uterque perit orator: utrumque
Largus & exundans leto dedit ingenii fons.
Ingenio manus est & cervix cæsa; nec unquam
Sanguine caussidici maduerunt rostra pusilli.*

2) "Per hæc tempora M. Cicero, qui omnia incrementa sua sibi debuit, vir novitatis nobilissimæ, & ut vita clarus, ita ingenio maximus, qui effecit, ne, quorum arma vice-ramus, eorum ingenio vinceremur, consul Sergii Catilinæ, Lentulique, & Cethegi, & aliorum utriusque ordinis vi-

si vel mox occurritur, non nisi vestigiis horum Tullium esse ingressum, quæque docuit suos, e Græcia accepisse; tamen hoc ipsum & ingenii erat opus ad omnia assequenda mire flexibilis, & studii atque laboris immensi. Haud igitur falso dicas, quemadmodum populus Romanus virtute ducum terras omnes & gentes suo subjecit imperio, ita omni humanitatis cultu, quam orbis antiquus possedit, præcipue vero ingeniosissima & expolitissima Hellas, Ciceronis auspiciis potitum esse. Et erat sic fatum generi humano, huicce artium atque litterarum custodi & tutori debere, quod longis sæculis rerumque conversionibus immensis prisca illa non immoriebatur sapientia, recentissimi adeo ævi populis ventura hereditas.

Ut autem homini cuique bene formato Historiæ cognitio jucundissima est, animo vero Romano, egregie factorum avido, ante omnia placebat 3);
ita

rorum conjurationem singulari virtute, constantia, vigilia, cura que aperuit." VELLEJUS PATERCULUS, II, 34. Cfr. I, 17.

- 3) Faustis cœpit initiis Historia Romana. Jam primo urbis ævo, ne oblivioni gesta traderentur, sollicite est prospectum. Id CICERO affirmat. "Erat historia nihil aliud nisi annalium confectio: cujus rei, memoriæque publicæ retinendæ caussa, ab initio rerum Romanarum usque ad P. Mucium, Pontificem Maximum (A. U. 621 fuit Consul), res omnes singulorum annorum mandabat litteris Pontifex Maximus, efferebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi: ii, qui etiam nunc annales maximi nominantur." De Oratore

ita Cicero, artes amans omnes, cognationem, quam
A 2 inter

II, 12. Definitius paullo de tempore, quo cœpti sunt confici hi Annales, VOPISCUS refert: "Post Romuli excessum, novello adhuc Romanæ urbis imperio, penes Pontifices scribendæ historiæ potestas fuit." Vita Imperatoris Taciti. Quorum monumentorum ad prisca tempora pertinentium pleraque licet, ut testatur LIVIUS, VI, 2, incendio Romæ a Gallis captæ (A. U. 364) interierint, tamen, quæ restabant, minime erant contemnenda, quippe quibus CICERO nihil jucundius esse censuerit (De Legibus I, 2). Amorem saltem historiæ singularem hoc institutum probat. — Punicorum bellorum ætas, Romano ingenio excitando adeo idonea, rerum scriptores quoque eduxit. Processerunt vates, fide historica notabiles, Nævius, Ennius: hic præcipue dignus, quem summum poetam appellaret CICERO (de Oratore I, 45), & LUCRETIUS, summus ipse poeta, efferret laude haud exigua (I, 113, sqq.). Et optimo jure ipse in elogio Romanos alloquitur:

Adspicite, o cives, senis Ennii imaginis formam:

Hic vostrum panxit maxima facta patrum.

(CICERO, Tusc. Disp. I, 16). Nec defuit defuncto gloria:

Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,

Contiguus poni, Scipio magne, tibi.

OVIDIUS, Amorum III, 409. — Tum & rerum narratores probi & sinceri scripta ediderunt: Q. Fabius Pictor, L. Cincius Alimentus, L. Calpurnius Piso, Q. Claudius Quadrigarius, L. Cælius Antipater, C. Licinius Macer, L. Cornelius Sisenna, M. Porcius Cato, plurimi (Vide G. J. Vossius, de Historicis Latinis). Scripsit non sine laude Sisenna; laudatus autem omnium maxime est Cato, Ennii amicus, sapientia notissimus, Ciceronis scriptis nobilitatus, de quo

inter se omnes habent, intelligens 4), cultor illius assiduus exstitit. Et præterea ad eas litteras rerum

SALLUSTIUS, Fragmenta, 2: "Cato, Romani generis disertissimus, multa paucis absolvit." Ciceronis temporibus præcipui: Q. Hortensius, æmulus, amici T. Pomponius Atticus, M. Terentius Varro, Cornelius Nepos, inimici Julius Cæsar, Crispus Sallustius. Palma Nepoti videtur danda. Exstat MARTIALIS Epigramma (XIV, 191):

*Hic erit, ut perhibent doctorum corda virorum,
Primus Romana Crispus in historia —*

& TACITI judicium (Annales, III, 30): "Sallustius, rerum Romanarum florentissimus auctor." At Nepos, ut morum ita scribendi sanctitate insignis, ἀμειβοτός a CICERONE nominatur (Epist. ad Atticum, XVI, 5): minime scilicet æstimandus secundum librum de Vita excellentium Imperatorum, non ab ipso, ut jam putari solet, sed annos quadringentos post ab Æmilio Probo confectum (Vide Versuch einer kristischen Prüfung, um dem Æmilius Probus das allgemein für ein Werk des Cornelius Nepos gehaltene Buch *De Vita Excellentium Imperatorum* wieder zuzustellen. Von WILHELM FRIEDERICH RINK. Aus dem Italienischen übersezt von DIETERICH HERMANN. Leipz., 1819). Scriptores post Ciceronem heic prætermittimus. In universum autem id monere licet, multa esse perdita, cetera mutilata, antiquiora, recentiora, historiæ Romanæ, etiam a Græcis conditæ, monumenta. Novissimorum scriptorum adu-
latio historiæ cum republica interitum docet. Præcepta autem historiæ proposuisse videtur Varro, libro: *Sisenna*, sive de historia (GELLII, XVI, 9. Cfr. VOSSIUS, *Ars Historica*, c. 2).

4) Oratio pro Archia, c. 1.

rum gestarum monumenta duxit referenda, quibus fons perfectæ eloquentiæ continetur, oratori igitur necessario cognoscenda 5). Non potuit itaque, qui omnino præclarus tantus erat effector, magister, existimator orationis, etiam Historiæ scribendæ præcepta utilissima non dare. Quæ licet dispersa sint aliisque ab ipso illustratis rebus immixta, cum fructu tamen percipiuntur, & ad historici studii apud Romanos notitiam pertinent.

Quæ itaque de Historia præcepit vir summus, ea colligere & exponere jam adgredimur; quo successu eadem ipse secutus sit, aut sequi saltem potuisset, paucis dein exquirere conabimur.

I.

Notissima autem Historiæ descriptio, qua & ars hæc optima celebratur, & oratoris munus, prima afferenda est.

"HISTORIA — *testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuntia vetustatis* — qua voce alia, nisi oratoris, immortalitati commendatur? 6).

Quibus dictis assequitur, quod primarium est Historiæ, posteritati renovare præterita, quæ usque

5) Brutus, e. 93. Cfr. de Oratore, I, 5; 34; 46; Orator, c. 34.

6) De Oratore, II, 9.

que adeo nostra interest nosse, ut sola consuetudine cum his iuncta præsens sinus gnari 7). Sic & præsens futurorum evadimus. In iudicium vocabuntur omnia tempora, quæ bene sunt & male facta, cognoscuntur: testis illa citatur fidissima. Evanescent tum præstigiæ, doli, fallaciæ, ab auctoribus rerum callidis in occulto compositæ, species nec assimilata virtutis, nec impie in alios ficti criminis quemquam amplius tenebit: facem efferet Historia, sua luce veritatem, h. e. res, quales revera sunt, oculis cernendam præbens. Neque sinet immeritis mori omnem eripi vitæ usum: vivent ii in posterorum memoria 8); vivent sic ultro culpa famosi, at fœdus, quam Tithona,

7) Hanc sententiam etiam alio loco pronuntiat. "Cognoscat (Orator) rerum gestarum & memoriæ veteris ordinem, maxime scilicet nostræ civitatis, sed etiam imperiosorum populorum, & regum illustrium: quem laborem nobis Attici nostri levavit labor, qui conservatis notatisque temporibus, nihil quum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriæ uno libro colligavit. Nescire autem, quid antea, quam natus sis, acciderit, id est semper esse puerum. Quid enim est ætas hominis, nisi ea memoria rerum veterum cum superioribus contextitur." Orator, c. 34.

8) Emendationem suam: *vita memoriæ* vix ulli probet Schützius, eam ita defendens: "Nam *vita memoriæ* nihil aliud notare posset, quam quod jam epithetis *testis temporum* & *nuntia vetustatis* significatum esset. Deinde inepta esset compositio *vita memoriæ*, *magistra vitæ*; ubi *vita* priore loco translate, posteriore autem loco proprie

thona, immortalitas vexabit. Quantam autem probe vivendi sapientiam promet, exemplis conspicuis explicatam! Ipsa remotissima vetustas sua nobis

diceretur, quem verborum lusum Cicerone prorsus indignum judico" M. T. Ciceronis Opera Rhetorica. Rec. & illustr. CHR. GODOFR. SCHÜTZ. Vol. II. Certe *testes temporum, vita memoriae, nuntia vetustatis* ita differunt, ut iudicis, laudatoris, doctoris munera. Nationum scilicet olim vigentium virorumque illustrium vivendi rationem aut iudicaturis, aut laudaturis, aut etiam in posterorum admonitionem adhibituris opem præstat historia. Male *vita memoriae & magistra vitæ* a SCHÜTZIO conjunguntur; potius *magistra vitæ & nuntia vetustatis* confinia haberes, eandem primariam — quippe docendi — exhibentia notionem. In primis autem notandum est, verbis *vita memoriae* nihil hoc loco aptum dici. Jam enim de memoria rerum *μεθοδικως* servanda heic non potuit quæri, sed de hoc tantum cavendo, ne pereat. Frustra etiam alias (in M. T. Ciceronis Opera quæ supersunt omnia ac deperditorum fragmenta, Tom. II) emendationem illam eo confirmat, quod Cicero, Orator, 34, historiam appellat *memoriae veteris ordinem*. Memoriae quidem *ordo* est series, multitudo rerum diligenter & apte, nulla omissa, enarratarum (sic *ordines temporum explicare* dicit, Brutus, c. 4), nec tamen *vita*, sive ratio, secundum quam referentur, quæ non in ordine solo continetur. Præterea *ordo memoriae* in una historiae virtute definienda parum bene poneretur, cum revera omnes complectatur, h. e. totum ambitum historiae. — Haud facile sibi temperasset Cicero, quin memoriam virtutum sempiternam ab historia esse propagandam indicasset: rem sane animo ejus proximam. Etiam TACITUS ait: "Præcipuum munus annalium reor, ne virtutes sileantur, utque

bis subministrabit consilia & instituta, suam communicabit experientiam. Arduum autem est res gestas scribere: scilicet facta dictis sunt exæquanda 9). Oratori igitur soli deferendæ sunt historiæ condendæ partes: is decus est & lumen humanitatis 10), nec dignum satis alium virtutis & gloriæ suæ præconem hæc habebit.

Est etiam memoratu digna illa definitio, materiam, quam tractet Historia, exacte commonstrans.

"Historia est gesta res, ab ætatis nostræ memoria remota II).

Vere in hoc a Tullio esse judicatum, ne dubitemus. Repugnare licet sententiæ ejus exemplo luculentissimo videatur Thucydides, ea describens, quibus & ipse interfuit, suæ igitur plane ætatis memo-

pravis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit." Annales, III, 65. Sic & ipse HERODOTUS historiam scribere aggreditur: μη ἔργα μεγάλα τε καὶ θάυματα ἀκλεα γενήται. I, 1.

9) C. CRISPUS SALLUSTIUS, Catilina, c. 3.

10) "Ut enim hominis decus ingenium, sic ingenii ipsius lumen est eloquentia, qua virum excellentem præclare tum illi homines (M. Cornelii Cethegi populares, teste Ennio) florem populi esse dixerunt." Brutus, c. 15. Cfr. de Inventionem rhetorica, I, 2.

11) De Inventionem, I, 19. Idem dicit Auctor rhetoricorum ad Herennium, I, 8.